

THE SOCIAL WORK OF THE CATHOLIC CHURCH

Abstract: The Social activities of the Catholic Church grew and developed over the centuries as over time institutionalized and confirmed themselves. The social doctrine of the Catholic Church has its deep roots in biblical values enshrined in the life of every Christian and the activities of the lay and consecrated people to serve their fellow brothers and sisters. Social activities of the Catholic Church retains its multispectral image over the centuries, transforming it according to the needs and challenges of the present.

Author information:

Rositsa Mihayolva
Senior Assistant PhD in Department of "Social Work"
at "Konstantin Preslavsky" - University of Shumen
✉ r.mihaylova@shu.bg
🌐 Bulgaria

Keywords:

Catholic church, social work, historical development,
Caritas.

От векове наред още с възникването на първите християнски общности Църквата, според евангелските ценностни измерения за милосърдие и братска обич, е полагала грижи за най-бедните, неоправдани и отхвърлени хора в рамките на обществото. Социалната дейност на Католическата църква се развива и разраства през вековете като с течение на времето се институционализира и утвърждава.

1. Социална дейност на Църквата в периода на Ранното християнство (I-VI век)

По време на Ранното християнство Църквата е била единствената, която е предоставяла и организираща грижи за бедните и нуждаещите се. Тази грижа е била насочена предимно към селското население, тъй като градовете се развиват икономически и административно едва към XI век (Чавдарова, 2003., с.21). До VII век Църквата е единственият организатор на грижата за бедните. Първоначалната взаимопомощ на ранните християни се е изразявала в подпомагането в рамките на семейството и рода като в следствие с обособяването на общностите грижата за бедните постепенно се поема от общността. Проявата на взаимна братска обич и милосърдие към бедните е неизменна част от вярата на всеки един християнин. По време на Ранното християнство грижата за бедните е насочена към немошните старци, бременни и родилки, вдовици и сираци, страдащи и болни, роби и бивши затворници. Формите на оказване на помощ са се изразявали най-често във вид на благодеяния, подаяния, събирането на средства по енориите по време на литургия. Тези доброволни пожертвования са израз на християнско милосърдие, но също така и на солидарност и социална отговорност на имащите спрямо бедните. В същия този период възникват и първите опити и наченки на институционализиране на грижата за бедните – *Епископството* и *Дяконството*. Те са свързани с обособяването на длъжностите епископ и дякон. Задълженията на епископа паралелно с църковните задачи са свързани и с приканването на членовете на общината към извършване на благодеяния. Той е длъжен също така да се грижи за всички хора, които не могат да се издържат сами и да се справят с предизвикателствата на ежедневието. Дяконът от своя страна, като помощник на епископа, трябва да се грижи за финансите и отговаря за касата, от която става подпомагането на нуждаещите се. Негово задължение също така е изработването на списъци с имената на бедните, тяхната възраст, социално положение, причини и обхват на бедността, за да могат да бъдат предприети конкретни мероприятия за подпомагане на нуждаещите се. През VI век Църквата получава и правото да притежава земя, което улеснява дейността ѝ в полза на

онеправданите, давайки им безплатно или срещу символичен наем земя за обработване. Църквата е подпомагане в своята социална дейност и от завещания на богати хора, като е било регламентирано, че една трета от парите трябва да се отделят за грижа за бедните. С постепенното развитие на християнското социално дело се усеща и нуждата от концентриране на християнското милосърдие и помощ, за да станат грижите полагани от Църквата по целенасочени и ефективни. В резултат на това се създават и първите така наречени „социални комплекси“ на Църквата – ксенодокиум /лат. - *xenodochium*/. В тези заведения са настанявани вдовици, стари и немощни хора, болни от чума. Персоналът, работещ в тях се е състоял предимно от лекари и санитари. Заведеният се издържа предимно то вноски на обикновени енориаши и големи дарения от заможни християни. Първото такова заведение е създадено през 369 г. от Василий Велики в областта Кападокия (Мала Азия). Ксенодокиумът става известен извън пределите на Кападокия и по негов образец се изграждат такива заведения из цялата Римска империя, както и извън границите ѝ. Наричат тези заведения социални комплекси поради архитектурното им разпределение, предвиждащо помещения за подслон, помещения за хранене, помещения за лечение. Този модел на комплекс е първото значимо каритативно заведение за бедни в периода на Ранното християнство. То се приема като първата форма болнично заведение, а и се смята, че е и първия модел на болница. Според решение на Четвъртия Велик Събор през 398 г. всички епископи е трябвало да изградят такива ксенодокиуми наред със сградите за живеене и богослужение.

2. Социална дейност на Църквата в периода на Средновековието (VII – XV век)

Социалната дейност на Църквата продължава да се развива и разраства и през Средните векове. В периода между VII-VIII в. се наблюдава разпадане на ксенодокиумите. На тяхно място се появяват приюти /*hospitale*/, които стават основно социално заведение през средновековието. В грижата за бедните постепенно се намесва и светската власт. Изградените през XII век заведения за бедни, болни и нуждаещи се поддържат и обслужват предимно от разрасналите се вече по това време монашески ордени като Бенедиктинския и Францисканския например. Заведенията, които се обслужват от монашеските ордени, освен, че са основните места за грижа за нуждаещите се и през XIII век, стават и основа за институционализирането на различните социални дейности и услуги. През Средновековието грижата за бедните се разглежда както от аспекта на селското, така и на вече градското население. Грижата за селското население изцяло се осъществява в манастирите. Към манастирите се създават и болници, а извън манастирските стени приюти за бедни и поклонници както и амбулатории за медицинска грижа. Формите на социално подпомагане в манастирите освен грижата за болните и бедните в социалните заведения се изразява и в предоставянето на подслон, грижа за сираци, вдовици, скитници, бивши затворници, медицински грижи, раздаване на хранителни помощи, дрехи и домакински инвентар на бедстващото население, предоставяна на земя за обработване – безплатно или срещу минимален наем, помощ при епидемии и природни бедствия. Много от манастирите са отваряли на големи църковни празници вратите си за съвместен обяд с нуждаещите се, а през останалото време някои от по-богатите манастири раздават редовно храна, по време на празници месо, а за Коледа дрехи и обувки. Подпомагането на селското население се е реализира и в предоставянето на безлихвени заеми, когато селяните се сполетявани от тежки природни бедствия и катастрофи. Грижата за градското население по време на Средновековието не е концентрирана изцяло в обсега на църквата, тъй като дори и в началото светската власт да е била изцяло подчинена на църковната, то с течение на времето със засилването на икономическата ѝ власт се засилват и властовите ѝ позиции. Това респективно се отразява и върху грижата за бедните като основна част от нея е концентрирана в градската и светска управа. Възникват професионалните обединения (гилдии), които защитават

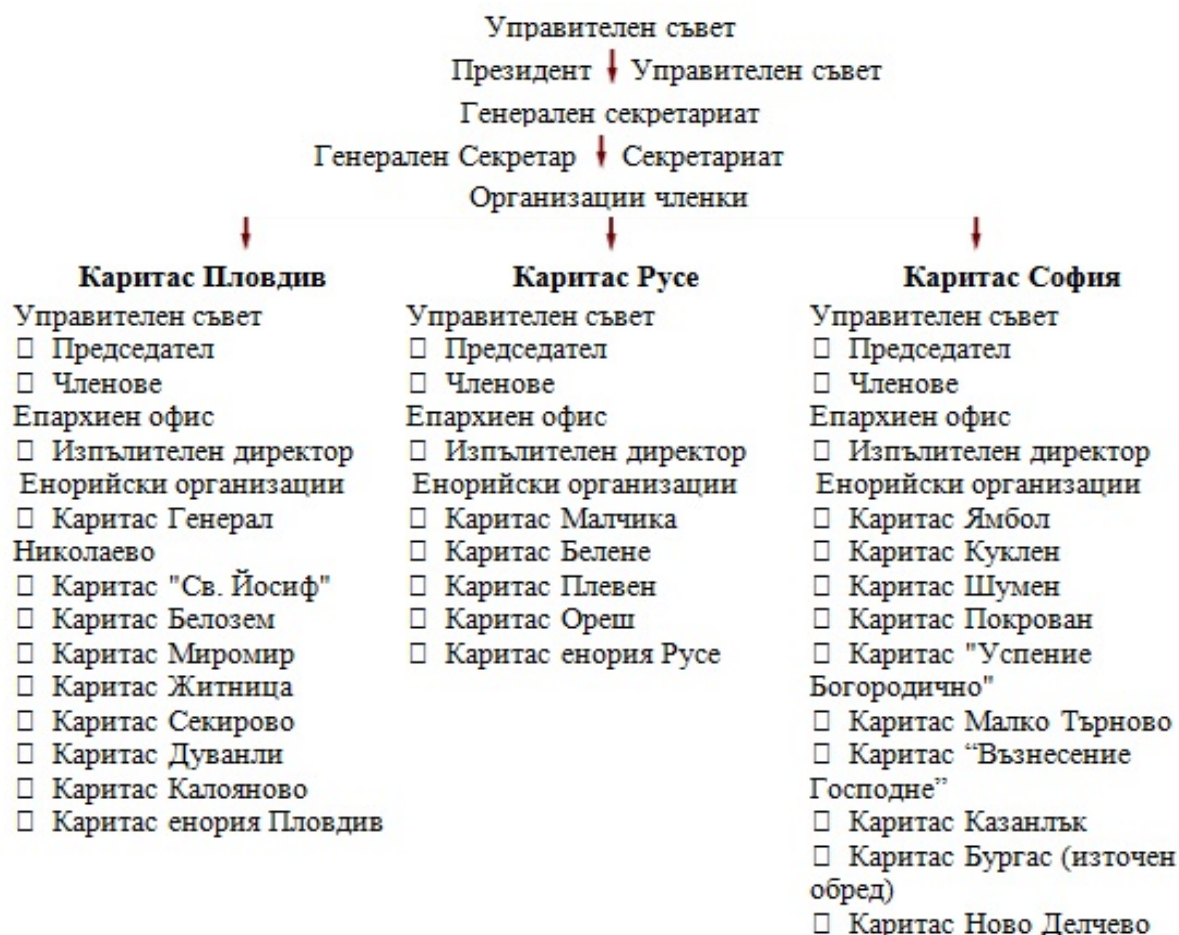
интересите на своите членове и се основават на взаимната помощ и подкрепа. Занаятчийските сдружения гарантират на нуждаещите се защите и предлагат помощ при безработица и фалит, като по този начин се превръщат не само в обединение, което защитава предимно икономическите интереси на своите членове, но и в общност, «където всички заедно преживяват любов, страдания и беди» (Uhlhorn 1882-1890, т.2, с.396-404).

3. Социално учение на Католическата църква

Социалното учение на католическата църква има своите дълбоки корени в библейските ценности залегнали в живота на всеки християни и дейността на богопосветени и лаици в служба на ближните. По-ясен облик и очертания социалното учение на католическата църква добива в края на XIX век, когато излиза първата социална енциклика („*Rerum novarum*”), в която за първи път официално се проявява интерес към социалната проблематика в света и преди всичко към проблемите на работниците. Енцикликите са официални папски документи, с които папите се обръщат към всички по различни въпроси и горещи тематика от заобикалящия ни свят. Социалните енциклики на католическата църква реагират адекватно на според социалната обстановка в дадения период и търсят отговор на горещи и въпроси от ежедневието ни .

4. Кратък обзор на социалната дейност на католическата църква в България

Липсва целенасочена и изчерпателна информация за историята на развитието на социалната дейност на католическата Църква в България. В различни източници и документи се споменава за дейностите на монашеските общности. Изследвания по този въпрос представят Иван Еленков и Светлозар Елдъров. Каритативната дейност на монашеските общности в България се е развивала в широкоспектърен обхват, включващ създаването на болници, диспансери, подвижни амбулатории, социални кухни за бедните, сиропиталища, училища и детски заведения. Дейността на монашеските общности и в днешни дни е съсредоточена към бедните, онеправданите и социално изолираните групи от обществото. Промените след 1989 г. правят възможно и основаването на първите организации на „Каритас” – 1991 г. Пловдив, 1992 г. Русе, 1993 г. София. През 1993 г. с решение на Епископската конференция се основава и регистрира съдебно (1995 г.) и националната католическа федерация „Каритас-България”. Така тя постепенно става един от стълбовете на социалната дейност на съвременната католическа църква в България. „Каритас” е благотворителна, неправителствена, независима, обществена организация, работеща с всички нуждаещи се без оглед на тяхната социална, религиозна или етническа принадлежност. Структурата на „Каритас-България” следва структурата на католическата църква в България. Нейните организации, дейност и сътрудници се откриват там, където има католически общности.

Фиг. 1 Структура на Каритас България

Сред дейностите на българските организации на „Каритас“ са социална работа с бежанци, центрове за деца и родители, центрове за деца с увреждания, домашни грижи, HIV превенция, грижа за възрастни и стари хора, помощ при природни бедствия, хора зависими от психо-активни вещества (<http://www.caritas-bg.org>).

5. „Каритас“ – инструментът на социалната дейност на католическата църква

“Каритас” е благотворителна неправителствена организация на католическата църква придобила с течение на времето статут на организация, изпълняваща социалната мисия на католическата църква по целия свят. Първата организация на „Каритас“ е основана през 1897 г. от Лоренц Вертман в Кьолн, Германия като отговор на изострените социални нужди, предизвикани от ускореното индустриално развитие. Постепенно немското сдружение „Каритас“ се разраства из цялата страна като днес наброява повече от 500 местни организации, 500 000 души персонал, много доброволци и над 25 000 социални заведения. Така съвременната организация в Германия е дин от най-активните доставчици на пазара на социални услуги. Основната цел на “Каритас” Германия е не само да е активна в пълната подкрепа за извършването на социалната дейност, но също така да допринесе и за развитието на социалната работа и нейните методи в Германия, както и да формира социалната работа на организацията на практическо и научно равнище. Дейностите на “Каритас” в Германия се простират и на международно ниво, като се стреми да обхванат горещите точки на социална и хуманитарна нужда по света, страните, пострадали от природни бедствия и катастрофи, но с това далеч не се изчерпва международната дейност на “Каритас” - Германия. Организацията е активна и в

подпомагането на организациите на „Каритас“ в страните от Източна Европа и Съветския съюз в развитието на социалните услуги, подобряването на тяхното качество, предоставяне на добрия опит и финансово стабилизиране на местните организации. Примерът на немската организация на католическата църква много бързо се разпространява и в редици други страни, където католицизмът е разпространен се изграждат структури на „Каритас“. Нуждата от координиране на международната дейност и акции на благотворителните организации на Католическата църква нараства след края на Втората световна война. Така през 1951 г. се ражда организацията „Каритас Интернационалис“. Днес организациите членки на Международната организация „Каритас Интернационалис“ са 162, в повече от 200 страни със стотици сътрудници и доброволци. Така „Каритас“ се превръща в инструмента на католическата църква в изпълняването на нейната социална дейност. Социалната дейност на „Каритас“ е насочена не само към дейности за развитие, но и към отговор в спешни ситуации, предизвикани от природни бедствия или военни конфликти, дейности за изграждане на мир и солидарност, спазване на човешките права и опазване на човешките ресурси. Каритас е родена в Католическата църква като неин специфичен пасторален елемент. Освен практическа помощ, тя играе и ролята на „педагог“. Тя е инструмент на Църквата в служба на самата църковна общност, за да може да бъде в полза на нуждаещите се. Тя съществува, за да може самата църковна общност да изгради отношение към нуждаещите се и да открива и създава ефикасен подход към тях.

Социалната дейност на Католическата църква запазва своя многоспектърен облик през вековете, трансформирайки го според нуждите и предизвикателствата на съвремието в отговор на видоизменените потребности на нуждаещите се, бедните и онеправданите.

References:

1. **Eldurov, S., 2002:** Katolitsite v Bulgaria, S., 2002, Mezhdunaroden centar po problemite na maltsinstvata
2. **Elenkov, I., 2002:** Katolicheskata carkva v Bulgaria i obshtnostnite identichnosti na prinadlezhashtite kam neya verni prez XIX vek i parvata polovina na XX vek, S., 2002
3. Svitak lektzii “Uchilishte Caritas”, S., 2006
4. **Chavdarova, A., 2003:** Istoriya na sotsialnata rabota, S., 2003
5. **Kleve, H., 2003:** Geschichte, Theorie, Arbeitsfelder und Organisationen Sozialer Arbeit, Berlin, 2003
6. **Puch, H., 2005:** Einführung in die Geschichte der Sozialen Arbeit, Nürnberg, 2005
7. **Uhlhorn, G., 1882-1890:** Die christliche Liebestätigkeit, Stuttgart, 1882-1890
8. <http://www.caritas.org/>
9. <http://www.caritas-bg.org>
10. <http://www.katholisch.de>